

Din Eğitimi Bilimine Giriş

Prof. Dr. Cemal TOSUN

12. Baskı

Prof. Dr. Cemal TOSUN

DİN EĞİTİMİ BİLİMİNE GİRİŞ

ISBN 978-975-6802-57-1

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2023, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Eylül 2001, Ankara

12. Baskı: Eylül 2023, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Kuyrukcu
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım AŞ
Saray Mah. 126. Cad. No: 20/A
Kazan/ANKARA
Tel: (0312) 802 00 53-54

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 49180

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ANNEME ve BABAMA

Prof. Dr. Cemal TOSUN

1961 Balıkesir Sındırgı Bulak Köyü'nde doğdu. İlkokulu köyünde, ortaokulu Balıkesir'de okudu. 1980 yılında İzmit İmam-Hatip Lisesini bitirdi. 1985 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 1986'da aynı fakültede Din Eğitimi Anabilim Dalı Araştırma Görevliliğine başladı. 1988-1990 yılları arasında Federal Almanya'da dil öğrenimi gördü, doktora tezinin araştırmalarını yaptı. 1992 yılında "F. Almanya'da Yaşayan Türklerin Din Eğitimlerinde Caminin Yeri ve Din Görevlilerinin Yeterlilikleri" adlı tezi ile Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünden doktora derecesini, 1994 yılında Doçent ünvanını aldı. 2000 yılında Profesörlüğe atandı.

1993 yılından itibaren Milli Eğitim Bakanlığında oluşturulan çeşitli Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi ve İmam Hatip Liseleri Program Geliştirme Komisyonlarında görev yaptı. 2003-2013 yılları arasında MEB Din Öğretimi Genel Müdürlüğünde yurtdışında yaşayan Türk çocuklarının din eğitimi konusunda danışman olarak görev yaptı.

1996-1997 ve 1998-1999 öğretim yıllarında Kırgızistan Osh Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde; 2003-2005 öğretim yıllarında Nürnberg-Erlangen Friedrich Alexander Üniversitesinde misafir öğretim görevlisi olarak, 2006-2015 yılları arasında Karlsruhe Pedagoji Yüksek Okulunda dersler verdi. 2018-2019 öğretim yılı Bahar yarıyılında Avusturya'nın Innsbruck Üniversitesinde misafir öğretim üyeliği yaptı.

2013 yılında society for intercultural pastoral care and counselling (SIPCC) üye olmuştur ve 2017'de beri yönetim kurulu üyesi olarak görev yapmaktadır.

Prof. Dr. Cemal TOSUN'un alanıyla ilgili Türkçe, Almanca ve İngilizce yayımlanmış eserleri bulunmaktadır. Bunlardan bazıları: Din ve Kimlik (2006-3.baskı), Din Hizmetlerinde İletişim ve Halkla İlişkiler (editör, 2009- 9. Baskı), Din Bilimleri 1 (editör, 2009), Islamische Theologie und Religionspädagogik (editör ve yazar, 2010) İlköğretim 4. ve 5. Sınıflar için Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi (2002), İlköğretim 6., 7. ve 8. Sınıflar için Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi (2003), Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 4-8 (2001), İmam Hatip Liseleri Hitabet ve Mesleki Uygulama (2006-6.baskı), Evrensel Bir Ahlaka Doğru (ortak çeviri ve değerlendirme, 1995), İlköğretim 6., 7. ve 8. Sınıflar için Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretiminde Kavram Haritaları (2005), Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi (2008) ortak kitapları ile "Eğitim ve Din Eğitimi Politikaları" (1999), "Din Eğitimi ve Öğretiminin Bilimselleştirilmesi" (2000), "Das spirituelle Leben und religiös-moralische Erziehung in mittelasiatischen türkischen Staaten nachdem Ende der UdSSR." (2000), "Interreligiöser Dialog als Herausforderung in der Türkei und aus Türkischer Sicht" 2002, "Thesen zum Islamunterricht in der Schule als Begegnung mit einer multikulturell geprägten Umwelt" (2004), "Islamischer Religionsunterricht in interkultureller Perspektive: Ein islamischer Religionsunterricht, der zum Islam und zum interre-

ligiösen Dialog erzieht”, (2004), Din Eğitimi-Öğretimi ve Mezhep. Journal of Islamic Research, 2018, 29(2), 257-67, Religious Education as a Scientific Discipline: The Establishment of Religious Education Department at Ankara University Divinity Faculty. Dini Araştırmalar Dergisi, 2018, 21(53), 9-34., Alman Medyasında Müslüman Kadın Algısı. Dini Araştırmalar, (2016) 19(49), 255-269., Grundlagen muslimischer Seelsorge, Bölüm adı:(Sünde, Reue und Vergebung) (2020), Where are we? Pastoral Environments and Care for Migrants, Bölüm adı:(Islamic Pastoral Care and Counseling with Migrants in Turkey) (2018) gibi çok sayıda yayımlanmış kitap bölümleri, makaleleri ve tebliğleri bulunmaktadır.

Halen Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Din Eğitimi Anabilim Dalında görev yapmakta olan Prof. Dr. Cemal TOSUN, Almanca, Arapça, İngilizce, Kırgız Türkçesi bilmektedir. Prof. Dr. TOSUN evli ve üç çocuk babasıdır.

ORCID No: 0000-0002-9941-4769

ÖN SÖZ

Yirmi birinci yüzyıla girerken, bu yüzyıl için kullanılan niteleme kavramlarının başında “bilgi çağı” ve “bilim çağı” gelmektedir. Bunun anlamı şu olmalıdır: içine girdiğimiz yeni yüzyılda bilgi ve bilim hakim olacaktır. Derinlemesine düşündüğümüz zaman şu gerçeği de yakalamaktayız: Yeni yüzyıla damgasını vuracaklar, bilgi ve bilim sahipleri olacaklardır. Ancak bunlar, üretilmiş bilgiyi sonradan öğrenerek veya o bilginin ürünlerini satın alarak kullananlar değil, aksine bu bilgiyi üretilenler olmalıdır. İşte bu gerçek, bütün ülkeleri ve milletleri bilimde ve bilimselleşmede bir yarışa sevk etmektedir.

Bilimde ve bilimselleşmede yarışta en etkin unsur eğitimidir. Çünkü öncelikli olan, üretilmiş bilgiyi satın almak değil, aksine bilgiyi üreten insan yetiştirmektir. Öyleyse bilimselleşmenin, evvel emirde eğitsel alanda başlaması gerekmektedir.

Madalyonun bir yüzü böyledir. İkinci yüzünde ise bir ahlâkîlik boyutu bulunmaktadır. Ahlâkîlik, din ile, tarihi bir gerçeklik olarak, yakından ilişkilidir. Bu boyut ihmal edilmemelidir. Çünkü insanlık, sanayi ve teknoloji çağları içerisinde, pozitivizmin ve komünizmin etkisiyle, ilâhî din anlayışından tabîî ve insanî din anlayışına doğru arayışları ve bu arayışlar sonucunda din alanında tereddütleri yaşamış, şimdilerde ise dine yeniden dönüş sürecine girmiştir. Dinî dönüş o kadar kolay ve sade olamayacaktır. Dinler arasında ve dinlerin içerisinde arayışlar çokluğu ve bu çokluğun çatışmaları kaçınılmaz görünmektedir. Bu çokluk ve çatışmayı en akılcı ve insanlık için verimli bir şekilde yönlendirmek eğitime ve din eğitimine düşmektedir. Öyleyse, bilimselleşmesi ve bilimsel bilgi üretmesi gereken alanlar arasında eğitim ve din eğitimi önemli yer tutmaktadır.

İşte bizi araştırmaya iten güç de bu olmuştur. Ülkemizde din eğitimi çok yönlü tecrübeye sahiptir. Bu tecrübelerin bir kısmı onun geleneğini oluşturmaktadır. Bir kısmı ise, din eğitiminin aleyhine olan tecrübelerdir. Ne geleneğin ne de aleyhindeki gelişmelerin bu alanın sıkıntılarını çözemediği ayrı bir tecrübedir. Bu durumda yapılması gereken ilk iş, din eğitimi bilimselleştirmek olmalıdır. Aksi takdirde, bir taraftan zamanın ihtiyaçlarına göre yorumlanmamış geleneğimiz yetersiz kalacak, diğer taraftan, bu yetersizlikten şikayet edenler yeni arayışlara gireceklerdir. Bunlardan bir kısmı din eğitiminin aleyhinde faaliyet gösterirken bir kısmıda, uzun zamandır yaşadığımız bize ait olmayan, daha çok tercüme vasıtasıyla girmiş olan ithal bilgilerin tahakkümünde kalmaya devam edeceklerdir. Oysa din eğitiminde de bilgiye sahip olan değil, uygun bilimsel bilgiyi üreten bu yüzyılın bu konudaki hakimi olacaktır.

Biz bu araştırmamızda, din eğitiminin bilimselleşmesine katkıda bulunmak amacıyla, Din Eğitimi Biliminin neliği ve niçin din eğitimi sorularına bilimsel

cevaplar bulmaya çalıştık. Daha doğrusu, bu arayışın önemine işaret etmeye ve arayışa çıkacakların kullanabilecekleri malzemeleri ortaya koymaya gayret ettik.

Çalışmamız dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Din Eğitimi Biliminin neliği üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde ise, niçin din eğitimi sorusuna cevap aranmıştır. Üçüncü bölüm ailede din eğitimi, dördüncü bölüm ise yetişkinler din eğitimi konularına ayrılmıştır. Son iki bölümde ailede din eğitimi ve yetişkinler din eğitimi problem alanlarına işaret etmek isteyen bir yapılanma söz konusudur. Dolayısıyla çalışmanın ağırlığını ilk iki bölüm oluşturmaktadır.

Araştırmamızın Türkiye'deki Din Eğitimi bilimcilerine bir tartışma ortamı hazırlaması ve bu tartışmadan yeni ve ileri bilimsel bilgilere ulaşılması en büyük arzumdur.

Bu çalışma uzun bir süreç sonunda ortaya çıkmıştır. Müteşekkir olduğum hocam Beyza Bilgin'in teşvikiyle açtığım ve üç senedir devam eden "Din Eğitiminin Bilimselliği" isimli doktora ve yüksek lisans dersleri çalışmanın çerçevesinin ve muhtevasının şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. Dolayısıyla üç yıldır bu dersleri birlikte işlediğim bütün öğrencilerim katkılarıyla, sorularıyla teşekkürü hak etmişlerdir. Arkadaşım ve meslektaşım Doç. Dr. Recai Doğan'a önemli katkılarından, özellikle de İngilizce kaynaklardan yararlanmadaki yardımlarından dolayı teşekkür etmeyi görev kabul ediyorum.

Okurların objektif eleştirileri yazarı mutlu edecektir. Çünkü bu eleştiriler eserin gelişmesine yardımcı olacaktır. Ulaşabildiğim eleştiriler için şimdiden teşekkür ederim. Ayrıca, kitabın basımını gerçekleştiren PEGEM A Yayınevine teşekkür ederim.

Cemal TOSUN

Eylül 2001-ANKARA

İKİNCİ BASKIYA ÖN SÖZ

2001 Eylül ayında basılıp dağıtımına başlanan Din Eğitimi Bilimine Giriş adlı kitabımız iki üç ay gibi kısa bir süre içinde tükendi. Böyle özel alan kitaplarının okuyucuları bu alana ilgi duyanlarla sınırlıdır ve bu tür kitaplar arasında baskısı kısa sürede biten çok az kitap vardır. Bize ulaşan haberlerden anladığımız kadarıyla kitabın okuyucuları sadece İlahiyat Fakültelerinde Din Eğitimi dersini okuyan öğrenciler, akademisyenler veya din dersi öğretmenleri değil, aynı zamanda bu alanla ilgilenen diğer okuyucu kitesinin de olduğu yönündedir. Bu, bizi son derece mutlu etmiştir. Aynı zamanda Türkiye’de din eğitiminin bilimselleşmesi yolundaki çalışmalara ilgi ve ihtiyacın yüksekliğini de göstererek bizi teşvik etmiştir. Özellikle öğrencilerimizden ve bu alanda akademik çalışma yapan dostlarımızdan kitapla ilgili olumlu mesajlar almamız bizi son derece memnun etmiştir.

Din Eğitimi Bilimine Giriş adlı kitabımızın bu ikinci baskısını dil ve üslup açısından yeniden gözden geçirdik. Kitabı okuyup eleştirilerini gönderen çok değerli arkadaşlarıma ve okuyuculara burada teşekkür ediyorum. Gelen eleştiriler içerisinde kitabın genişletilmesini isteyenler de yoğunlukta idi. Biz de kitabın genişletilmesi için çalışmalarımızı sürdürmekteyiz. Bundan sonraki baskısında mümkün olursa, kitaba bazı yeni bölümler ekleyeceğiz. Kitabın basımını üstlenen ve dağıtımını başarılı bir şekilde yapan Pegem A Yayıncılığa da burada teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Prof. Dr. Cemal TOSUN

Temmuz 2002-ANKARA

ÜÇÜNCÜ BASKIYA ÖNSÖZ

Merhaba,

Kitabımızın üçüncü baskısıyla sizinle olmak gerçek bir mutluluk. Bu baskı için yapılanları iki kısımda takdim edebiliriz:

Muhteva açısından;

Kitap muhteva açısından baştan sona gözden geçirildi. Din Eğitimi Bilimi alanındaki yeni bilimsel veriler ilgili kısımlara yerleştirildi. Yetişkinler din eğitimi bölümü, yeni bilimsel literatür incelenerek geliştirildi. Dolayısıyla, gerektiğinde başvurabilecek kaynakça da zenginleştirildi.

Didaktik açıdan;

Kitap yazım ve anlatım bakımından tekrar gözden geçirildi. Bunun yanında, kitabın öğreticilik gücünü artırmaya yönelik olarak, düşünme ve araştırma soruları eklendi. Metin kenarına konularla ilgili uyarılar, tanımlar ve açıklamalar yerleştirildi. Bazı konular grafik şemalarla desteklendi.

Bütün bunları gerçekleştirmede katkılarından dolayı Arş. Gör. Davut Işıkdoğan'a ve PegemA Yayınları'na teşekkür ederim.

Faydalı olması dileği ve eleştiri ve öneri beklentileriyle...

Prof. Dr. Cemal TOSUN

Eylül 2005-ANKARA

DÖRDÜNCÜ BASKIYA ÖNSÖZ

Bu baskıda program geliştirme alanındaki gelişmeler dikkate alınarak ilgili yerlerde gerekli bazı bilgi ve ifade değişiklikleri yapılmıştır. Uluslar arası hukukta din öğretimi konusu Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği çalışmaları ve kararları doğrultusunda zenginleştirilmiştir. Bu çerçevede kaynak zenginleşmesi de gerçekleşmiştir. Faydalı olması dileğiyle...

Haziran 2010-Ankara

ON İKİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ

2001 yılında ilk baskısı yapılan Din Eğitimi Bilimine Giriş kitabımın on ikinci baskısını okuyucuyla buluşturmanın onur ve mutluluğunu yaşıyorum. Bu vesileyle kitabı okutmaya ve okumaya değer bulan herkese teşekkürlerimi sunuyorum. Türkiye’de din eğitime bilimsel yaklaşımın hak ettiği seviyeye ulaşmasına katkı sunabilmek en büyük dileğimdir. Türkiye’nin geleceğinde, eğitimin ve onun içindeki din eğitiminin bilimselliğinin etkisinin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Umutluyum...

Kasım 2021-Ankara

İÇİNDEKİLER

Prof. Dr. Cemal TOSUN.....	iv
Ön Söz.....	vi
İkinci Baskıya Ön Söz.....	viii
Üçüncü Baskıya Ön Söz.....	ix
Dördüncü Baskıya Ön Söz.....	ix
On İkinci Baskıya Ön Söz.....	x

1. BÖLÜM

DİN EĞİTİMİNİN BİLİMSELLİĞİ

Din Eğitimi Biliminin Neliği (Kavram Çözümlemesi).....	2
Din: Din Eğitimi Biliminin “Din”i Nedir?.....	6
Eğitim.....	11
Bilim.....	20
Din Eğitimi.....	22
Eğitim Bilimi/Eğitim Bilimleri.....	29
Din Eğitimi Bilimi.....	32
Din Eğitimi Biliminin Doğuşu.....	36
Din Eğitimi Biliminin Doğuş Sebepleri.....	36
Din Eğitimi Biliminin Doğuşunu Geciktiren Sebepler.....	38
Din Eğitimi Biliminin Bilimler Arasındaki Konumu.....	44
Din Eğitimi Bilimi İlahiyat Bilimidir.....	47
Din Eğitimi Bilimi Eğitim Bilimidir.....	54
Din Eğitimi Bilimi Bir Din Bilimidir.....	58
Din Eğitimi Bilimi Bağımsız Disiplinler Arası Bir Bilimdir.....	59
Din Eğitimi Biliminin İlgili Bilimleri.....	63
İlahiyat Bilimleri (veya Temel İslâm Bilimleri).....	63
Eğitim Bilimleri.....	64
Din Bilimleri.....	65
Diğer Bilimler.....	66
Din Eğitimi Biliminin Alanı.....	66
Din Eğitimi Biliminin Amacı ve Görevleri.....	71
Din Eğitimi Biliminin Amacı.....	71
Din Eğitimi Biliminin Görevleri.....	73
Din Eğitimi Biliminin Araştırma Metodları.....	76
Din Eğitimi Biliminin Dili.....	87

2. BÖLÜM

DİN EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİNİN TEMELERİ VE HEDEFLERİ

Din Eğitimi ve Öğretiminin Temelleri	93
Bireysel-İnsanî Temel	95
Toplumsal Temel	98
Kültürel Temel	99
Evrensel Temel.....	101
Felsefi Temel	102
Hukukî Temel	104
Laik Bir Ülke Olan Türkiye’de Din Eğitim-Öğretiminin Yeri ve Din Öğretiminin Mecburi Olması.....	111
Din Eğitiminde Program Geliştirme Çabasında Hedeflerin Belirlenmesi	114
Din Eğitiminde Program Geliştirmede Hedeflerin Belirlenmesinde Etkili Olan Hususlar.....	117
Felsefi Anlayışlar ve Eğitim Felsefesi.....	117
Din Eğitimi Yaklaşımları.....	121
Toplumsal ve Dinî-Kültürel Yapı.....	122
Devletin ve Toplumun Dünya Devlet ve Toplumları Arasındaki Konumu	123
Öğrencinin Özellikleri.....	124
Öğrenme Kuramları ve Din Öğretiminde Program Geliştirme	129
Din Öğretimine Özgü Programlar.....	134
Mezheplere Göre/Doktriner Din Öğretimi.....	134
Mezhep Merkezli Dinlerarası Açılımlı Din Öğretimi	135
Mezheplerüstü Din Öğretimi	135
Mezheplerarası Din Öğretimi	136
Dinlerarası Din Öğretimi.....	137
Fenomenolojik Din Öğretimi.....	139
Avrupa Ülkelerinde Okullarda Din Dersi Yaklaşım ve Uygulamaları	140
Okul Çeşitleri ve Din Öğretimi Programları.....	143
Batıda (Almanya Merkezli) Din Eğitiminde Program Geliştirmenin Tarihi Süreci	144
Din Eğitiminde Hedef Belirmede Önemli Bir Soru: İman Öğretilebilir mi?.....	152
Din Eğitiminde Hedeflerin Belirlenmesinde İdeoloji Sorunu	158
Okuldaki Din Eğitiminin Hedefleri Neler Olmalıdır?	162

3. BÖLÜM AİLEDE DİN EĞİTİMİ

Genel Gelişim ve Ailede Din Eğitimi.....	167
Dil ve Kavramların Gelişimi ve Ailede Din Eğitimi	170
Ailede Din Eğitiminde Taklit ve Özdeşim: Rollerin Öğrenilmesi	172

4. BÖLÜM YETİŞKİN DİN EĞİTİMİ

Yetişkin Eğitimi.....	177
Yetişkin Eğitimi Yerine Kullanılan Kavramlar	182
Halk Eğitimi.....	182
Yaygın Eğitim.....	182
Yaşamboyu Eğitim.....	183
Sürekli Eğitim	184
Andragoji.....	184
Yetişkin Eğitiminin Mahiyeti	185
Niçin Yetişkin Eğitimi?	186
Yetişkin Eğitiminin Tarihi Gelişimi	189
Yetişkin Öğrenmesi	191
Yetişkinlerin Öğrenme Şekilleri Farklıdır	193
Yetişkin Din Eğitimi.....	194
Yetişkin Din Eğitiminin Mahiyeti	194
Yetişkin Din Eğitiminin Tanımı	195
Yetişkin Din Eğitiminin Alanı	197
Yetişkin Din Eğitiminin Amacı ve Önemi.....	198
Yetişkin Din Eğitiminin Metodu.....	200
Yetişkinler Din Eğitiminin İmkanları.....	200
Yetişkin Din Eğitiminin Problemleri.....	202
Kaynakça.....	205
Ad Dizini.....	213
Konu Dizini.....	215

1. BÖLÜM

DİN EĞİTİMİNİN BİLİMSELLİĞİ

*Kavramları
ortak kımak*

Din eğitiminin bilimselliği bölüm başlığı, burada, bir bilim alanı olarak Din Eğitimi Biliminin tanımını, alanını, amaç ve görevlerini, metotlarını vb. irdeleyerek ortaya koymaya çalışacağımız bir konu çerçevesini işaret etmek için kullanılmıştır. Amaç, Din Eğitimi Biliminin tanımı, doğuşu, bilimler arasındaki konumu ve ilgili bilimleri, alanı, amaç ve görevleri, metotları ve dili hakkında sistematik bir bilgi ve bakış açısı geliştirmek; böylece, Din Eğitimi bilimcilerinin kendi bilim alanlarında ortak bir bilimsel çerçeveye sahip olmalarına katkıda bulunmaktır.

*(!) Kavramlar
kullanan kişiye
özellikle de
kişinin felsefi,
ideolojik, politik
ve dini
görüşlerine,
bilim alanına,
kullanıldıkları
bağlama vb. göre
farklı anlamlara
gelebilmekte veya
farklı anlamlarda
kullanılabilmek-
tedir.*

Din Eğitimi bilimcilerinin kendi alanları ile ilgili olarak ortak bir bilimsel çerçeveye, başta tanımlar olmak üzere amaçlar, görevler, yöntemler ve kavramlarla ilgili ortak anlamlara sahip olmaları zorunluluktur. Bu zorunluluğu çeşitli açılardan delillendirmek mümkündür. Her şeyden önce, bir alanda bilimsel bilgi üretmek için, o alanın herkesçe ortak anlam yüklenen temel kavramlarının bulunması gerekir. Bir bilim alanının temel kavramları eğer ortak anlamlarda kullanılamıyorsa, o kavramlarla ortak anlamlar, sistematik bilgiler üretmek imkansızdır. Aynı kelimeler kullanılıp farklı anlamlar kastedildiğinde, aslında aynı şey üzerinde konuşulmuyordur.

Kavramlar, kullanan kişiye özellikle de kişinin felsefi, ideolojik, politik ve dinî görüşlerine, bilim alanına, kullanıldıkları bağlama vb. göre farklı anlamlara gelebilmekte veya farklı anlamlarda kullanılabilmektedir. Kullanılan bir kavrama yüklenen anlamda ortaklığı nazarı dikkate almaksızın yapılan müzakereler çoğunlukla, aynı şey üzerine konuşuluyormuş gibi geçmekle birlikte, ya anlaşmazlıkla ya da anlaşılmış zannıyla sürüp gitmektedir; bir konuda birbirini destekleyen iki insan aslında aynı şeyi kastedip savunmadıklarını ancak bazı somut ürünleri gördükten sonra anlayabilmektedirler; anlaşma sıkıntısı çeken iki

insan ise, aslında anlaşılmadıkları konunun aynı konu olmadığını ya geç anlamakta ya hiç anlamamaktadır. Bu kavramsal kargaşanın Din Eğitimi Bilimi alanında çok sık yaşandığı ileriki kısımlarda yapılacak kavram çözümlemelerinde açıkça görülecektir.

Bu kavram karmaşasının önemli sonuçlarından biri de, Din Eğitimi bilimcilerinin yakın ilişkide buldukları Eğitim ve ilahiyat bilimcileri ile anlaşamamasıdır. Din Eğitimi bilimcileri, kendi aralarında ortak kavramlar üretip bu kavramlara dayalı bilimsel kavram içerikleri ve bilgileri sunamadıkları için, adeta bu alan ile ilgili olarak herkesin kendi kavram ve bilgileriyle konuşmaya devam etmelerine zemin hazırlamaktadırlar. Bu da özellikle ilahiyatçılar ve eğitim bilimcileri başta olmak üzere ilgilenen herkesin Din Eğitimi Bilimi alanıyla ilgili bilimsel bilgiye dayanmayan fikirleriyle iş görmeye devam etmelerini beraberinde getirmektedir. Benzer durum, Din Eğitimi Biliminin amaçları, görevleri, metodları vb. alanlarında da geçerlidir. Bu bölüm, bu tür konuların geniş ve eleştirel bir yaklaşımla irdelenerek, bir bilimsel disiplin olarak Din Eğitimi Biliminin teorik anlam çerçevesini çizmeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede öncelikle “Din Eğitimi Bilimi nedir?” sorusuna cevap aranarak, bir tanıma ya da en azından açıklamaya ulaşılmaya çalışılacaktır.

DİN EĞİTİMİ BİLİMİNİN NELİĞİ (KAVRAM ÇÖZÜMLEMESİ)

“**Ne’dir?**” sorusu, soruya konu olan şeyin mahiyetinin, bir diğer ifadeyle “ne”liğinin anlaşılmasına yönelik bir sorudur. Bir şey hakkında “nedir” diye sorulduğunda, cevap olarak, eğer yapılabilirse o şeyin tanımı; yapılamıyorsa, tanım yerine ikame edilen, açıklaması verilir. Bu kitabın ilk temel sorusu şöyledir:

? *Din Eğitimi Bilimi nedir?*

“Din Eğitimi Bilimi” gibi, kavramlardan oluşmuş bir kavramın neliğini, yani mahiyetini, anlam içeriğini ortaya koyabilmek için;

- ✓ Öncelikle bu kavramı oluşturan müstakil kavramların anlamları irdelenmelidir. Bu yapılırken, kavramın bilim dünyasında kullanılan bilimsel anlamları göz önünde bulundurulmalı, üzerinde ittifak sağlanacak ve bilim amaçlı kullanılacak bir anlama ulaşılmaya çalışılmalıdır.

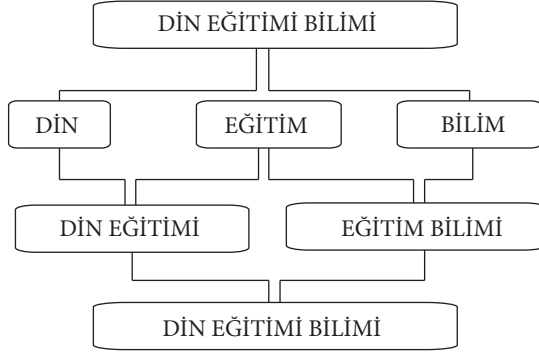
- ✓ Üzerinde ittifak sağlanabilecek, bilime uygun kavram içeriğine ulaşma çabasında, müstakil kavramların ortak oluşturacakları yeni kavram çerçevesindeki ilişkileri ortaya konulmalıdır.
- ✓ Tek tek kavramların, oluşturdukları yeni kavram içerisindeki anlamları belirlenmelidir.
- ✓ Sonuçta yeni kavramın tanımı ya da açıklaması verilmelidir.

Birkaç kavramdan oluşmuş kavramların anlamlandırılmalarında en sık karşılaşılan olumsuzluklardan biri, birleşik kavramı oluşturan müstakil kavramların

bilimsel tanımlarının yeni kavramı tanımlarken adeta hiç dikkate alınmamasıdır. Örneğin, “eğitim” ve “bilim” kavramlarından oluşmuş “Eğitim Bilimi” kavramını tanımlarken, eğitim ve bilim kavramlarına yüklenen anlamları gözmezlikten gelmek gibi.

Burada benimsediğimiz kavram çözümlemesi yaklaşımı, tümevarımcı ve analitik olarak nitelendirilebilir. Gerçi kavramların mahiyetlerini belirleme çabasında başka yaklaşımları takip etmek de mümkündür. Ancak, bu kitapta yukarıdaki yaklaşım tercih edilmiştir.

(!) Birkaç kavramdan oluşmuş kavramların anlamlandırılmalarında en sık karşılaşılan olumsuzluklardan biri, birleşik kavramı oluşturan müstakil kavramların bilimsel tanımlarının yeni kavramı tanımlarken adeta hiç dikkate alınmamasıdır.

“Din Eğitimi Bilimi” “din”, “eğitim” ve “bilim” kavramlarından oluşmaktadır. Ayrıca, aynı yapı içerisinde, bu üç kavramdan oluşmuş olan “Din Eğitimi” ve “Eğitim Bilimi” kavramları da yer almaktadır. Dolayısıyla, “Din Eğitimi Bilimi”nin neliğini irdelerken, öncelikle kendisini oluşturan beş kavramı analiz etmek gerekmektedir. Bu analizler sonucunda ulaşılabilecek anlamlar, Din Eğitimi Bilimi kavramının anlaşılmasında ve anlamlandırılmasında çıkış noktası olarak kullanılacaktır. Böylece, Din Eğitimi Bilimi kavramı için, kendisini oluşturan müstakil ve birleşik kavramların anlamlarına uygun düşen bir anlam içeriği, tanım ya